

КОПА В. М.

СОЦІАЛЬНА ВАЛЕОЛОГІЯ

Навчальний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Львів
«Новий Світ-2000»
2020

УДК 613(075)
ББК 28.903я7
К 65

*Розповсюдження та тиражування
без офіційного дозволу видавництва
заборонено.*

*Рекомендовано Міністерством освіти та науки України
(Лист № 1/11-230 від 13.01. 2013 р.)*

Рецензенти:

Чугуєнко В.М. – доктор філ. наук, професор кафедри соціології, філософії і права Одеської національної академії харчових технологій;

Шандра О.А. – доктор медичинських наук, професор, завідувач кафедри фізіології Одеського державного медичного університету;

Псядло Е.М. – доктор біологічних наук, професор кафедри клінічної психології.

ISBN 978-966-418-164-5

К 65 Копа В.М.

Соціальна валеологія: Навч. посібник. Копа В.М. – Львів.:
«Новий Світ-2000», 2020. – 204 с.

Робота містить гуманітарне дослідження соціальних і валеологічних чинників здоров'я. Своєрідність авторського підходу полягає в тому, що проблема соціального здоров'я розглядається в єдності аксіологічного і валеологічного аспектів. Сутність життєвого модусу здоров'я подається автором, як процес розгортання природного і соціального, здорового і хворобливого, свідомого і генетично-уродженного, сутнісних сил людини і ціннісних імперативів суспільства. Сам модус здоров'я визначається як культурно-історично визначена та виправдана іманентна властивість, що задає єдність суспільного і індивідуального в ціннісному полі. На відміну від здорового способу життя, модус здоров'я є культурно-історично визначеною життєспроможністю людини до реабілітаційної та продуктивної діяльності в суспільстві.

Досліджені різні валеологічні норми модусу здоров'я, механізм реалізації здорового способу життя, його параметри, аксіологічні, соціальні і іманентні характеристики. Доведено, що аксіологічний вимір модусу здоров'я виявляє його суспільну цінність та визначає практичні напрямки державного регулювання та охорони здоров'я громадян. На основі результатів теоретичних та соціологічних досліджень зроблені висновки практичного характеру.

Навчальний посібник розрахований на студентів і викладачів загальних гуманітарних дисциплін ВНЗ, а саме: для спеціальностей: «Педагогіка», «Філософія», «Соціологія», «Психологія», «Фізичне виховання», «Безпека життєдіяльності», тощо. А також, для викладання предмету «Основи здоров'я».

ISBN 978-966-418-164-5

© Копа В.М, 2020
© «Новий Світ-2000», 2020

ЗМІСТ

Розділ 1. Валео-логістика: соціально-філософські, методологічні та ретроспективні аспекти модусу здоров'я.....	14
1.1. Методологічні основи аналізу модусу здоров'я.....	14
1.2. Парадигми модусу здоров'я.....	17
1.2.1. Історико-наукова ретроспектива модусу здоров'я і здорового способу життя.....	25
1.2.2. Гуманітарні, соціальні та логіко-семантичні аспекти дослідження модусу здоров'я	31
1.3. Соціальні і психологічні теорії здоров'я	36
1.4. Соціальна і філософська реконструкція поняття модусу здоров'я: сутність, структура та виміри	42
1.5. Модус здоров'я як спосіб реабілітаційно – креативних відносин життя.....	45
1.6. Якість та тривалість життя як виміри здоров'я	50
1.7. Потреба до здоров'я та цінність здоров'я.....	54
1.8. Здоров'я як спосіб існування життєвих сил людини.....	59
1.9. Аксиологічні регулятиви модусу здоров'я	66
1.10. Механізм реалізації соціокультурного ідеалу модусу здоров'я	74
Висновки	80
Слова для скрині:	86
Література і рекомендовані джерела до розділу 1	87
Розділ 2. Валео-соціалізація: конгруентність системи цінностей та соціально-здорового способу життя	94
2.1. Здоровий спосіб життя як соціальний процес і особиста цінність	94
2.2. Концептуальні підходи дослідження способу життя людини	97
2.3. Загальні критерії здорового способу життя.....	105
2.3.1. Критерії та фактори суспільного здоров'я.....	111
2.4. Соціально-валеологічні принципи у формуванні особистого здорового способу життя.....	121
2.4.1. Здоров'єзберігаюча парадигма освіти у валеологічних дослідженнях	122
2.4.2. Державні стандарти і програми здоров'я.....	127
2.4.3. Культура здоров'я як спосіб існування духовності особи.....	129
2.4.4. Принципи організації збереження здоров'я людини	138
Висновки.....	141
Слова для скрині	142
Література і рекомендовані джерела до розділу 2	142

Розділ 3. Валео-стандартизація: державна політика та суспільне регулювання модусу здоров'я в Україні	146
3.1. Міжнародно-правові стандарти в області охорони здоров'я людини	146
3.2. Кризовий стан здоров'я української нації і шляхи його подолання державними та суспільними заходами.....	159
3.3. Здоровий спосіб життя як фактор національної безпеки України	179
Висновки.....	186
Слова для скрині	188
Література і рекомендовані джерела до розділу 3	188
Словник термінів.....	191
Післямова	196

ВСТУП

Актуальність вивчення проблеми здоров'я постала з появою першого хворого. Якою була основна система світогляду, такими були і методи лікування, побудови базових принципів способу життя. І, природно, зміна світоглядних установок призводила до докорінних змін в життєдіяльності суспільства. Але, здоров'я залишалося єдиною і неминущою цінністю. Вимога повноцінного здоров'я інваріантно «присутня в буденній свідомості людини» і спонукає до пошуків її втілення в соціальну реальність.

Зміни світоглядних і ціннісних установок у сучасному українському суспільстві не зменшили актуальність нових досліджень здоров'я і тих трансформацій, що пов'язані з ним.

В результаті руйнування ціннісної системи більшість громадян виявилися в «соціально розібраному» стані. Матеріально-потребова орієнтація стала основною і у родині, і в суспільстві. Це не могло не призвести до порушення адекватної адаптації людини до експотенціального розвитку технологій та інформаційному вибуху.

Вгасання і руйнування інститутів сімейно-родового, релігійно-етичного і культурно-державного виховання не могло не позначитися на добробуті людей, у першу чергу, фізичному стані та здоров'ї. Сьогоднішня ситуація, таким чином, вимагає розвитку принципово нових підходів до комплексного виховання здорового способу життя. Гострота проблеми актуалізується процесами поглиблення ескапізму серед молоді, поширення суїцидів, наркоманії, зневажливого ставлення до свого здоров'я.

Донедавна в Україні збереження і охорона здоров'я населення де-юре і де-факто були безпосередніми функціями держави: безкоштовна охорона здоров'я, направлення на лікування в санаторії, профілакторії і курорти за державний рахунок, виплата «лікарняних» грошей. Все це певною мірою знімало відповідальність з людини за своє здоров'я і поведінку. І призводило до недбалого ставлення до свого здоров'я як до суспільної і індивідуальної цінності. Неготовність, а часом і небажання нести особисту відповідальність за рівень свого здоров'я – характерна прикмета того часу. Такий стан можна характеризувати як стан асанологічного мислення і аморального ставлення до свого здоров'я. В наступний час ситуація докорінно змінилася.

Парадигма здоров'я, що концептуально визначена ще академіком А.М.Амосовим, припускає: «Щоб стати здоровим, потрібні власні зусилля, постійні і значні. Замінити їх нічим не можна».[1] Таким чином, як у суспільній свідомості, так і на рівні особистості настав час змінити тип мислення і градацію духовних пріоритетів. Даний тип мислення можна охарактеризувати як аксіологічний, етичний, екологічний та соціальний.

При аналізі формули обумовленості здоров'я, (розрахована вітчизняними вченими в області соціальної гігієни й організації охорони здоров'я в 70-х

роках минулого століття), ранжирується вплив основних факторів на рівень суспільного здоров'я (50-55% фактори способу життя, 20-25% – стан навколишнього середовища, 15-20% – генетичні, 8-10% – стан служби охорони здоров'я).

Варто звернути увагу на відносність приведених критеріїв і погодитися, що об'єктивне зниження частки фактора способу життя приведе до збільшення частки впливу фактора, що відноситься до служби охорони здоров'я, хоча власне кажучи, основний внесок в обумовленість здоров'я системи охорони здоров'я в такій ситуації не зросте.

Звідси випливає, що методологічний підхід до оцінки здоров'я за критерієм факторів, що впливають на його обумовлений ступінь, коректний тільки для оцінки абсолютно стабільних систем. На наш час до таких відносно стабільних, консервативних соціально-економічних структур не можна віднести ні одну систему устрою суспільства.

У відносно динамічних системах, які спираються на ліберальні цінності й економічну доцільність еволюції, даний метод, як метод оцінки стану здоров'я, так і співвідношення факторів визначальних і формуючих рівень цього здоров'я – виявляється не цілком достатнім.[2]

Таким чином, медичинська наука вважає, що здоровий спосіб життя як система складається з багатьох взаємозалежних та взаємозамінних елементів, які спираються на принципи культури харчування, руху, емоцій, взаємин, виховання, а не тільки на дотриманні певних технологій оздоровлення.

За даними наукового гігієнічного центру міністерства охорони здоров'я України, у населення України спостерігається так званий «прихований голод» за рахунок дефіциту в харчовому раціоні вітамінів, особливо антиоксидантного ряду (А,С,З), макро- і мікро-елементів (йоду, заліза, кальцію, фтору, селену). Україна сьогодні займає одне з останніх місць у світі по споживанню мікроелементів. Розбалансоване, полі-дефіцитне харчування зумовлює розвиток і збільшення числа хвороб серцево-судинної системи, шлунково-кишкового тракту, а також онкологічних та інших захворювань. «Прихований голод» загрожує фізичному і інтелектуальному здоров'ю нації.[64]

Разом з тим, за даними UAtop з посиланням на «Інтерфакс-Україна» біля чверті населення України оцінює стан свого здоров'я як «гарний», п'ята частина – як «поганий». «Задовільним» називає стан свого здоров'я в середньому кожен другий мешканець країни. Такі дані приводить Держкомстат України за підсумками опитування 25.3 тис. чоловік.[3]

Україна займає 74 місце у світі за «Індексом людського розвитку», що підраховується за формулою, яка включає в себе: 1) очікувану тривалість життя; 2) рівень доходу і 3) освіту мешканців тієї чи іншої країни члена ООН. Про це говориться в оприлюдненій доповіді програми розвитку Організації Об'єднаних Націй.

Середня тривалість життя – один з найважливіших інтегральних показників, рекомендований ВООЗ як критерій стану здоров'я і рівня життя населення того чи іншого регіону. В Україні максимальне значення цього показника для чоловіків (66.5 років) відзначено в 1986 році, для жінок (76.3 року) – у 1988 році. З цього часу величина середньої тривалості життя на території України неухильно зменшувалася.

Середня тривалість життя зменшилася на 3.5 року і склала у чоловіків 61.2 року, у жінок – 72.7 року. За тривалістю життя український чоловік займає 135 місце, а жінка – 100 місце у світі. Різниця в 11.5 років між тривалістю життя чоловіків і жінок поступається тільки такій же різниці в Росії (14 років).[4]

Серед основних причин смертності працездатного населення – травматизм, нещасні випадки, хвороби системи кровообігу, органів дихання і травлення, а також злоякісні пухлини. На території України за 6 останніх років втрати працездатного населення внаслідок передчасної смертності від отруєнь зросли в 2.6 рази (від отруєння алкоголем – більш ніж у 4 рази), від вбивств – у 2.2 рази, від самогубств – у 1.8 рази. Більш ніж 10% населення України потребує психотерапевтичної допомоги. За останні 40 років людство отримало 72 нових інфекційних захворювання. З 1990 року в Україні спостерігається погіршення епідеміологічної ситуації в зв'язку з туберкульозом. В Україні 2.3 млн. інвалідів, серед яких 60% – у працездатному віці. Кількість дітей – інвалідів перевищує 135 тис.[5]

На цьому тлі експерти Організації Об'єднаних Націй пророкують, що протягом наступних 50 років населення України може скоротитися на 40%. Це найвищий показник скорочення населення у світі. Сьогодні в країні цей негативний природний приріст населення складає – 0,83%.[6]

Особлива ситуація склалася в дитячій і молодіжній охороні здоров'я. Лише близько 20% дітей практично здорові. При цьому відзначається достовірна залежність числа і характеру порушень в стані здоров'я школярів від обсягу і інтенсивності навчальних навантажень, від незбалансованого харчування, руйнування служб шкільного лікарського контролю і лікувальної фізичної культури, консервативних форм і методів фізичного виховання, недостатнього кадрового і матеріально-технічного забезпечення фізичної підготовки.[4]

Актуальність проблеми здоров'я вкрай важлива для найбільш поширених різних соціальних, професійних, статевих, вікових груп. Дана проблема усвідомлюється в буденно-психологічному і теоретико-ідеологічному рівнях суспільної свідомості. Універсальність і сутність даної проблеми тільки підкреслює актуальність вивчення проблеми соціального здоров'я.

І це було б доцільніше робити через категорію модусу здоров'я, яка досліджена в сучасній соціальній і валеологічній літературі не в повному обсязі. Причина цього полягає в очевидній нерозв'язаності проблеми не стільки ідеологічними і психологічними розробками, а перш за все – лікарями, та лікар-

ськими засобами. Це відповідало колишній науковій парадигмі і уявленням пересічної людини. Однак, за останні десять – п'ятнадцять років кардинально оновилися біологічні знання про людину і про живий організм вцілому. В цілому розшифрований геном і складена генетична карта людини, а також – численних тварин. Клоновані перші тварини і вирощені «запасні частини» до них. Всього лише декілька пар генів відрізняють нас від представників тваринного світу. Не дивно, що індуїстська міфологія наповнена безліччю історій, у яких «гра» природи – мутації і схрещування, відбиті в екзотичних створіннях. Розпочаті дослідження по клонуванню першої людини і, можливо, вже вдало закінчені. Ніякі офіційні заборони і об'єктивні перешкоди не можуть зупинити цей процес.[7] Фундаментальні дослідження про саму людину свідчать про те, що почався процес інтеграції біологічної природи людини із соціально-технократичними факторами.

Соціальний процес індивідуалізації суспільства, обумовив розвиток ряду синтетичних наук про людину. Одна з них – наука про здоров'я людини в суспільстві – соціальна валеологія.

Праці таких відомих учених, як: В.П.Казначеева (аксіологічний і холістичний підхід до здоров'я людини); І.І.Брехмана, Г.Л.Апанасенка, Г.А.Кураєва (сцієнтичне русло дослідження); Г.К.Зайцева, Татарникової (гуманістичний і гуманітарний напрямки)[8,9,10], є напрацюваннями фундаментальних напрямків, що обґрунтовують методологічну евристичність валеології. Найбільш повну наукову картину валеологічної діяльності надав В.П.Петленко у вигляді інтегральної валеології. Такі українські і російські вчені як: Бальсевич В.К., Волкова С.С., Войтенко В.П., Изуткін В.А., Матюшин В.Ф., Сидоров В.М., Смирнов І.Н., Троянський В.А., Царегородцев В.І., Сущенко Л.П., Ожеван М.О. та інші, дослідили в своїх працях окремі важливі сторони поняття «здоров'я» та «здоровий спосіб життя». Характеристика та властивості здоров'я знайшли відображення в теоретичних роботах Лавриненка В.Г., Мельникова В.Г., Чикіна С.Я., Изуткіна Д.А. Додатковим внеском у розгляд цієї проблеми є праці, які досліджують здоровий спосіб життя у взаємозв'язку з духовними нормативними регуляторами життєдіяльності людини: мораллю, релігією, правом. А також, спеціальні праці, що висвітлювали зв'язки «здорового способу життя» з фізичним, психічним і соціальним станом людини. В опануванні цією проблемою треба відзначити роботи авторів: Апанасенка Г.Л., Беркмана Л.Ф., Борисенка М.Ф., Бреслоу Л., Дубоса Р., Мечаника Д., Панкрат'євої Н.В., Петленка В.П., Царегородцева Г.І., Хруцького К.С., Даниленко О.І. (культурологічний аспект). [11,12,13,14,15,16,17]

Концептуальні ідеї з формування і збереження здоров'я розглянути в монографіях Лисцина Ю.П., Царегородцева Г.І., Щедрини О.Г.[18,19,20]

Філософські та аксіологічні напрями категорії здоров'я розглянули сучасні вітчизняні вчені: Гомилко О.Е., Лісєєв І.К., Попов М.В., Кисельов М.М., Кулініченко В.Л.[21,22,23,24,25,26]

Праця автора Ю.П.Лисцина: «Модус здоров'я росіян»[2] описує певні аспекти параметричної характеристики поняття «модус здоров'я» і розкриває його сутнісні і змістовні моменти характерні до російського суспільства. На жаль в Україні подібних досліджень немає.

Певне висвітлення проблема здоров'я та здорового способу життя отримала в загальноновизнаній теорії цінностей. Запевнимо, що категорію здоров'я ні в коєму разі нельзя розглядати без ціннісного виміру людини. Етико-естетичні міркування Сократа, Платона, Аристотеля склали фундаментальну основу аксіології, яка сформувалася в самостійну галузь філософії тільки в XIX столітті. Природа цінностей визначалася багатьма вченими, а А.Маслоу вважав цінність певним вибірковим принципом, властивим усякій живій істоті, яка залежить від потреб. Цей погляд на природу цінностей поділяв і Ніцше, для якого ціннісні оцінки є «фізіологічними вимогами збереження визначеного способу життя...»[27] Таким чином, Ф.Ніцше розумів ціннісний «вимір» і діалектику розвитку здорового способу життя, відповідно, суб'єкт-об'єкту належність цінності. А.Маслоу розробив трьохрівневу ціннісну структуру – «загальнолюдські цінності», «цінності визначених груп людей» і цінності «специфічних індивідів».

В той же час А.Штерн тлумачить цінність як «відношення між об'єктами і оцінюючими їх суб'єктами», а Х.Гадамер звертає увагу на суб'єкт-об'єкту подвійність цінності. Етимологічний аналіз поняття «цінність», показує, що найпоширеніші західні мови (німецька, англійська, французька), на відміну від української не відрізняють терміни «цінність» та «вартість» (wert, value, valeur).

Утвердження цінності модусу здоров'я актуалізується в зв'язку з поширенням аномійних процесів в українському суспільстві, які стосуються практично всіх категорій і прошарків населення. Тим самим, природною реакцією суспільства є адаптація до тих цінностей, які важливі для його функціонування і протистояння всьому тому, що ставить під загрозу саме життя людини. А.Маслоу відзначав «природну систему цінностей», вважаючи її «вибірком, що самореалізувалися, кращих, здорових людей».[28] Відповідність суб'єктивної системи цінностей та об'єктивних соціально виправданих норм поведінки можлива через здоровий спосіб життя, процесу своєрідної ціннісної адаптації особи в суспільстві.

Сцієнтичний аналіз здоров'я асоціює його з дотриманням певних технологій (медико-біологічних, хіміко-фізіологічних, валеометричних, генетичних). Визначаючи доцільність таких досліджень, їх прагматичну виправданість, відзначимо, що справжня ціннісна природа модусу здоров'я і його значення як елементу певного способу життя – є також темою нашої роботи.

А також, вивчення даних медичних і валеологічних теорій призвело автора до переконання про відсутність єдиного і концептуально-визначеного

розв'язання проблеми «модусу здоров'я», як основи соціальної валеології. Мета цього підручника – пов'язати в єдності життєвий модус здоров'я як іманентний атрибут здорового способу життя і як соціальну цінність. Реалізація цієї мети передбачає вирішення наступних завдань соціальної валеології:

- дослідити історико-наукові, валеологічні та методологічні основи модусу здоров'я;
- уточнити гуманітарний зміст модусу здоров'я;
- проаналізувати модус здоров'я як характеристику життєдіяльності людини, її особистісну цінність;
- виявити соціальні фактори та критерії модусу здоров'я та механізм його втілення в здоровий спосіб життя;
- з'ясувати політичний, правовий, моральний, естетичний та економічний зміст модусу здоров'я;
- акцентувати аксіологічні виміри здорового способу життя та його соціальну цінність;
- обґрунтувати необхідність впровадження міжнародно-правових стандартів здоров'я в українському суспільстві;
- визначити питому вагу і значення модусу здоров'я як одного з факторів національної безпеки держави.

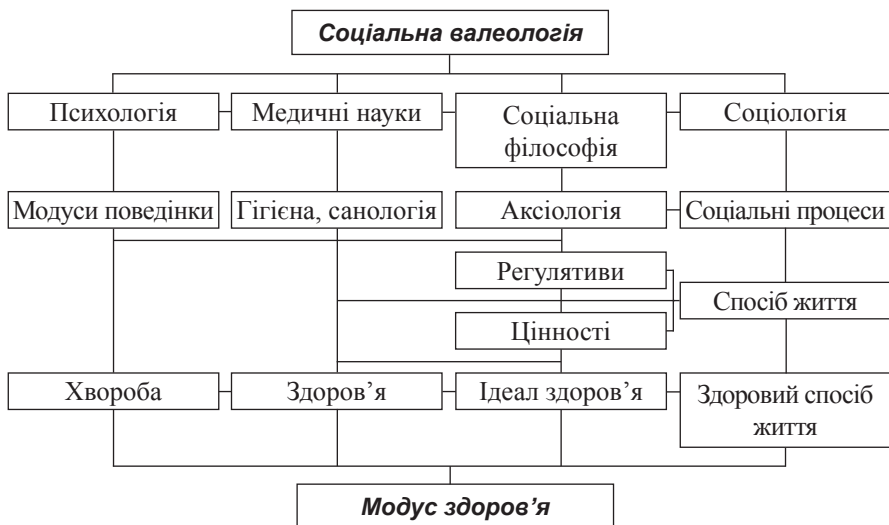
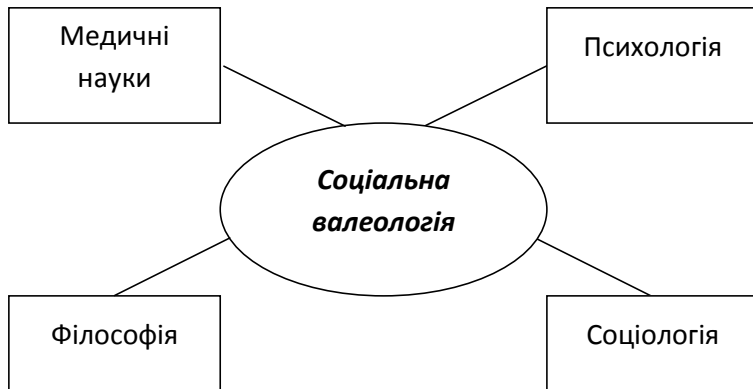
Об'єктом розглядаемого курсу є – суспільне здоров'я.

Предметом – модус здоров'я як іманентна характеристика здорового способу життя.

В даному підручнику у вивченні суспільного здоров'я значну роль відведено методам системного, конкретно-історичного та порівняльного аналізу. Вони забезпечили цілісне сприйняття об'єкта дослідження в усій системі зв'язків і взаємозалежностей з іншими елементами здорового способу життя.

А також: нормативно-правові документи, які визначають основні напрями розвитку здорового способу життя українського суспільства. Це – Указ Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності в суспільстві і ствердження здорового способу життя»(2002), аналіз виконання європейської програми в Україні «Здоров'я для всіх»(2002), закон України «Про фізичну культуру і спорт»(1994), цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації»(1998) та інші державні документи і роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, в яких здоровий спосіб життя та здоров'я аналізуються в прямій постановці або у зв'язку з розглядом споріднених явищ та теоретичних проблем, що з них випливають.[29,30,31,32]

Предмет і структура соціальної валеології

Тобто, предметом вивчення соціальної валеології – є модус здоров'я людини во всіх його проявах та зв'язках: насамперед соціальних, а також аксіологічних, психологічних, інформаційних, тощо.

1. Модус здоров'я у своїй історико-науковій ретроспективі переважно досліджувався як біологічний процес взаємодії медичних факторів і індивідуальних атрибутів людини. Кожна соціальна система визначала перелік характерологічних рис людини, що дозволяли їй досягти соціальної значущості і бути активним суб'єктом діяльності. Відповідно, модус здоров'я і здоровий спосіб життя індивіда представлялися, в основному, як особистий, а не соціальний пріоритет, забезпечення якого потребує особливих заходів державного впливу.

2. Соціальна та філософська реконструкція модусу здоров'я виявляє його якісні характеристики: діалектичність, гуманістичність, аксіологічність, соціальність та іманентність. Етико-моральна домінанта модусу здоров'я обумовлює поведінку людини її спосіб життя; моральні чинники, цінності і регулятиви, відповідно, формують особистісну і соціальну культуру здоров'я людини і населення. Модус здоров'я – комплексне поняття, що позначає іманентний атрибут природи людини та процес відновлення її тілесного, душевного та духовного здоров'я в соціо – та антропогенезі.

3. Взаємозв'язок модусу здоров'я та власне здорового способу життя не обмежується традиційно валеологією та індивідуальною технологією формування і збереження здоров'я, але і включає ціннісні характеристики здорового способу життя: соціальну орієнтованість, самовдосконалення (формування індивідуально-особистісного ядра), етичну регуляцію, соціо-психічну самокорекцію, тощо.

4. На відміну від здорового способу життя, модус здоров'я є культурно-історично визначеною життєспроможністю людини до реабілітаційної та продуктивної діяльності в суспільстві, певним модусом служіння та соціальної значущості, зміст якого не редукується до таких цінностей як «слава», «власність», «влада», тощо.

5. Соціальна цінність модусу здоров'я визначається рівнем розвитку суспільства та його практичними інтенціями в напрямку задоволення соціокультурних ідеалів життя людини, а також заходами по протидії і нейтралізації аномійних процесів, забезпеченню особистої безпеки громадян та національної безпеки держави.

6. Міжнародно-правові стандарти в області охорони здоров'я ґрунтуються на прогресивних міжнародно-правових нормах, прийнятих уповноваженими міжнародними органами та українською державою, складають конституційно-правовий зміст модусу здоров'я. Безпосередніми напрямками державного регулювання здорового способу життя повинні бути:

- створення економічних і правових можливостей для фізичного і морального самовдосконалення особи;

- виховання усвідомленої інтенції людини на здійснення в своїй життєдіяльності здорового способу життя;
- прагматична спрямованість здоров'єзберігаючої освіти на соціальну сутність людини і її біо-соціальну природу;

7. Життєвий модус здоров'я є іманентним атрибутом людини та формою утвердження її соціальної і особистої значущості, цінність якого є не переоціненою для людини і держави, оскільки не репрезентується традиційними соціальними критеріями людського розвитку – економічною продуктивністю, політичною стабільністю, інноваційною технологічністю, духовністю, святістю, тощо.

В підручнику обгрунтовані ідеї та положення, які розширюють обсяг вітчизняних наукових знань про модус здоров'я і його складові. Сформульовані особливості державного регулювання способу життя людини, можуть бути використані для подальших наукових досліджень та впровадження у державних виховних установах, як складові цілеспрямованих національних планів і регіональних програм розвитку здорового способу життя в суспільстві. Окремі розділи можна застосувати для навчальних програм вищої школи з таких навчальних дисциплін як соціологія, соціальна філософія і психологія, фізичне виховання, безпека життєдіяльності.